

Actie-geschrift

Uit alles blijkt dat Dunant een actie-geschrift voor ogen zweeft. Voor eigen rekening laat hij 1600 exemplaren drukken. „Wordt niet verkocht”, staat erin. Het is bestemd voor zijn familie, zijn vele vrienden en vooral voor de groten der aarde. Vooral de vorsten in Europa moeten weten hoe het toegaat in een oorlog. Napoleon III krijgt een exemplaar toegestuurd en ook de Nederlandse Koning Willem III. Maar al snel volgen nieuwe drukken en vertalingen. Drie edities worden ijlings op de markt gebracht. Een Geneefse mevrouw Micheli stuurt een exemplaar naar de Nederlandse militaire arts J. H. C. Basting, die meteen aan het vertalen slaat. Al in 1863 brengt uitgever H. J. Visser in Den Haag een Nederlandse editie uit. Dunants boek zal de stoot geven tot de oprichting van het Rode Kruis en de eerste Conventie van Genève in 1864. Op een pleidooi daarvoor loopt zijn reportage uit.

„Wellicht vraagt u zich af waarom ik zoveel ellende en menselijke misère breedvoerig en in detail heb beschreven. Laat me toe u op mijn beurt een vraag te stellen: Zou het niet mogelijk zijn in vreedstijd hulpverenigingen op te richten die tot doel zouden hebben in oorlogstijd de gekwetsten door toegewijde en bekwame vrijwilligers te laten verzorgen? (...) De geschiedenis leert ons dat de wensdroom der pacifisten „nooit meer oorlog”, in het verleden inderdaad wens en droom is gebleven. Nu stellen we zelfs vast dat de mensen reeds zo „beschaafd” zijn dat ze elkaar doden ook zonder elkaar te haten. In het gevecht worden moed en roem afgemeten aan het aantal vijanden dat men velt. Schreef Jozes de Maistre niet „dat de oorlog een goddelijke instelling is”? Elke dag zoekt de mens, met een volharding een beter doel waardig, naar nog vreselijker vernietigingsmiddelen en besteedt daaraan fabelachtige sommen.

De navorsers en uitvinders van deze moordtuigen worden door de meeste regeringen in Europa aangemoedigd, en elke staat bewapent zich zo goed als mogelijk. Zo loopt elk land ernstig gevaar om vroeg of laat, direct of indirect, in een oorlog te worden betrokken en aan de lijve te ondervinden wat ik in Italië zag. Is het dan niet verstandiger, en getuigt het niet van meer realiteitszin, met deze keiharde werkelijkheid rekening te houden en er ook naar te handelen? Zou het dan niet goed zijn de vreedstijd aan te wenden om oplossingen te zoeken, die ten minste de gevolgen van een gevaar, dat ons dagelijks als het zwaard van Damocles boven het hoofd hangt, te milderen, te vermenschlijken? Méér nog, is het vanuit het dubbel standpunt van het humanisme en het christendom niet voor iedereen een dringende en dwingende plicht, aan het verwezenlijken van dat doel mee te werken? Er dient een beroep gedaan op de sympathie van allen, zonder onderscheid van rang, stand, ras of godsdienst.”

Voor zaken

Nog steeds zijn er diverse lezingen in omloop hoe Dunant eigenlijk op dat slagveld in Solferino terecht kwam. Dunant zelf doet daarover in zijn „Souvenir” heel vaagjes. „Als een eenvoudig toerist en volkomen vreemd aan deze grote worstelwedstrijd, had ik door een samenloop van bijzondere omstandigheden het zeldzaam voorrecht getuige te zijn van de treffende tonelen, die ik thans ga schetsen.” Hoe het precies zat, ging de lezer blijkbaar niet aan, deed niet terzake

of kon volgens Dunant maar beter buiten beschouwing blijven. Want anders had hij daarover stellig wel meer verteld.

Naar gelang de behoefte om Dunant te verguizen of hem tot een heilige te maken, zijn diverse theorieën in omloop gebracht. Dunant zelf heeft mede voedsel gegeven aan deze verwarring door later onderling wat uiteenlopende verklaringen te geven, al naar het hem ter bereiking van een bepaald doel het beste uitkwam. Dat hij zich later een tikje geneerde voor het vertellen van de werkelijke toedracht, is aannemelijk. Het is het verhaal van een zakenman, die door tegenwerking van een waarschijnlijk corrupte bureaucratie in moeilijkheden dreigt te geraken, die vaardig met de pen kon omgaan en die dan in wanhoop een uitermate vleierig boekje schrijft over Napoleon de Derde „Koning der Koningen aan wie God een koninkrijk, macht en eer gegeven heeft,” in de hoop de vorst daarmee gunstig te stemmen. Want hij heeft de hulp van Napoleon III dringend nodig voor het verkrijgen van een concessie voor zijn NV in Algerije; de ministeries in Parijs werken hem tegen. Het 46 pagina's tellende geschriftje wordt op fraai papier gedrukt, in prachtband gebonden en de drukinkt is nog nat als Dunant juni 1859 ermee naar Italië op reis gaat om het de daar oorlogvoerende keizer aan te bieden in het uur van zijn overwinning.

Geen verhaal om over naar huis te schrijven.

Dunant heeft dit dan ook maar niet gedaan. Welke zakenman trouwens hangt aan de grote klok dat het er niet zo goed voorstaat!

Tegenslag

Dunants Algerijnse zaken liepen inderdaad slecht. Hij had een NV opgericht de „Societe Anonyme des Moulins Mons-Djemila” met klinkende namen in de beheerraad en een miljoen Zwitserse francs als kapitaal. Het plan is graan te verbouwen en meel te vervaardigen in door watervallen aangedreven molens. Kapitalen heeft Dunant al aan molenbouw uitgegeven, maar het lukt hem maar niet om concessies van de Franse administratie los te peuteren voor grond en gebruik van de waterval. Vier jaar lang wordt hij aan het lijntje gehouden. Een ramp dreigt voor z'n onderneming wanneer in 1859 opeens de concessies worden gegund aan een nieuwkomer. Razend is Dunant over deze handelwijze van de Franse administratie, die al zijn investeringen waardeloos dreigden te maken.

In zijn vijf jaar geleden verschenen boek oppert de Belg Vandekerckhove de veronderstelling dat de gevestigde kolonisten in Algerije Dunant daar maar liever niet zagen komen. „Dunant was zeker een zakenman, ja, maar dan een zakenman in wie de kolonist nooit de apostel had verdrongen. Want ook in Algerije bleef Dunant het Evangelie verspreiden en hij liet niets onverlet om ook daar afdelingen van de „Union Chrétienne” op te richten. Verder maakte hij er helemaal geen geheim van dat het in zijn bedoelingen lag — aldus zijn brandend gevoel van christelijke naastenliefde in de praktijk omzettend — de Arabische arbeiders op zijn concessies een menswaardige behandeling te verzekeren, hun billijke lonen uit te betalen... en hen deelgenoot te maken in de winst van zijn molens. Men mag aannemen dat de gevestigde kolonisten daarom in deze Dunant een gevaar zagen voor hun eigen onbedreigde heerschappij over de inboorlingen.”

De Nederlandse legerarts dr. Basting

